

- v 12 t., T. 9.
11. Levinas, E 2000. Izbrannoe: totalnost i beskonechnoe (Favorites: Totality and Infinite), SPb: *Universitetskaya kniga*, 416 s.
  12. Losev, AF 1993. Ocherki antichnogo simvolizma i mifologii (Essays on ancient symbolism and mythology), Moskva: *Mysl*, 650 s.
  13. Popper, K 1994. Vidkrite suspilstvo ta jogo vorogi (View the Suspension of That Yogo Victory), per. z angl. O. Kovalenko & K. Popper, Kiyiv: *Osnovi*, 444 s.
  14. Radzinskij, E 2015. Beregites, bogi zhazhdut (Beware, the gods are thirsty), Moskva: *AST*, 315 s.
  15. Sarkisyanc, Manuel 2003. Anglijskie korni nemeckogo fashizma: ot britanskoj k avstro-bavarskoj "rase gospod" (The English Roots of German Fascism: From the British to the Austro-Bavarian "Master Race"), per. s nem, Manuel Sarkisyanc, SPb.: *Akademicheskij proekt*, 600 s.
  16. Tillih, P 1995. 'Muzhestvo byt (Courage to be)', v kn. *Izbrannoe*, Moskva: *Yurist*, s. 7-131.
  17. Fromm, E 2019. Vtecha vid svobodі (Escape from freedom), Kiyiv: *Knizhkovij klub "Klub simejnogo dozvillya"*, 288 s.
  18. Habermas, Yu 2000. Moralnoe soznanie i kommunikativnoe dejstvie (Moral awareness and communicative action), SPb: *Universitetskaya kniga*, 410 s.

DOI 10.33930/ed.2019.5007.31(2-3)-2

УДК 141.7

БІОПОЛІТИКА І БІОВЛАДА: СУТНІСТЬ КОНЦЕПТІВ В СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИХ ВИМІРАХ

BIOPOLITICS AND BIOWEALTH: THE ESSENCE OF CONCEPTS IN SOCIAL AND PHILOSOPHICAL DIMENSIONS

І. В. Шаповалова

Актуальність теми дослідження. В сучасному соціально-філософському просторі дискусія навколо феноменів біополітики і біовлади набуває особливої актуальності з огляду на ті події, що відбуваються в реальному суспільно-політичному житті. Приймаючи до уваги те, що біо-політика і біовлада – це результат багатоаспектної людської діяльності, найбільш складні і динамічні форми суспільно-політичних комунікацій, комплекс технологічних практик і стратегій з високим інноваційним потенціалом, то і аналізувати їх специфічні особливості, прояви та закономірності необхідно, як у ретроспективі найбільш вагомих історичних подій, так і у координатах сучасних суспільних процесів. Це призводить до розширення змісту самих понять "біополітика" і

Urgency of the research. In the contemporary social and philosophical space, the discussion around the phenomena of biopolitics and biowalth becomes especially relevant given the events taking place in real social and political life. Taking into account that biopolitics and biowalth are the result of multifaceted human activity, the most complex and dynamic forms of social and political communications, a set of technological practices and strategies with high innovative potential, it is necessary to analyze their specific features, manifestations and patterns. retrospective of the most important historical events, and in the coordinates of modern social processes. This leads to an expansion of the content of the concepts of "biopolitics" and "biowalth", and, as a consequence, leads to the allocation of new areas of their conceptual and ideological

“біовлада”, і, як наслідок, обумовлює виділення нових напрямів їх концептуально-світоглядного осмислення, як у межах спеціалізованого дискурсу, так і в міждисциплінарному полі.

Постановка проблеми.

Традиційно біополітику визначають як простір владних відносин, пул певних управлінських рішень, владних обмежень, нормативно-правових приписів. Але реального втілення концепти біополітики і біовлади отримують в контексті відповідних історично-цивілізаційних, соціокультурних, політичних, екологічних і техногенних умов та викликів. Тому, логічно, що виникає потреба інтерпретації цих феноменів з огляду на їх основні суспільно-політичні вияви на різних етапах розвитку суспільства і за різних умов функціонування його соціальних інститутів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед відомих зарубіжних та вітчизняних вчених, які досліджували сутність біополітики і біовлади та еволюцію біополітичного концепту, ми робимо акцент на роботах: М. Фуко [9,10,11,12], А. Негрі [6, 13], М. Харда [13], Дж. Агамбен [1], В. Чешко [15], О. Кузь [15], С. Костючков [5], К. Аласанії [2], Н. Орлеанського [7], А. Желніна [3], М. Харкевича [14], П. Касаткіна [14], Ф. Загіртдінова [4] та інших.

Постановка завдання. Основне завдання статті полягає в дослідженні змісту авторських концептів біополітики і біовлади, починаючи з тих, що вже стали класичними і тих, що знаходяться у стадії активної розробки, розширюючи семантичне коло феноменів біополітики і біовлади у сучасному соціально-філософському дискурсі. Реалізувати спробу прояснити феномени біополітики і біовлади через аналіз впливу на них економічних моделей, виробничих процесів, ринку праці, правових практик, морально-етичних чинників, розвитку інформаційних, біо/мед-технологій, використовуючи методи порівняльного аналізу концептуально-світоглядних позицій різних дослідників.

understanding, both within specialized discourse and in the interdisciplinary field.

Target setting. Traditionally, biopolitics is defined as a space of power relations, a pool of certain management decisions, power restrictions, regulations. But the real implementation of the concepts of biopolitics and biopower are in the context of the relevant historical and civilizational, social and cultural, political, environmental and technological conditions and challenges. Therefore, it is logical that there is a need to interpret these phenomena in view of their main social and political manifestations at different stages of development of society and under different conditions of functioning of its social institutions.

Actual scientific analysis researches and issues analysis. Among the well-known foreign and domestic scientists who investigated the essence of biopolitics and the evolution of a biopolitical concept, we make an emphasis on the works: M. Foucault [9,10,11,12], A. Negro [6, 13], M. Hard [13], J. Agamben [1], V. Chechko [15], O. Kuz [15], S. Kostyuchkov [5], K. Alasania [2], N. Orleansky [7], A. Zhelnina [3], M. Kharkevich [14], P. Kasatkin [14], F. Zagirtdinova [4] and others.

The research objectives. The main task of the article is to study the content of the author's concepts of biopolitics and biopower, starting with those that have already become classical and those under active development, expanding the semantic range of phenomena of biopolitics and biopower in modern social and philosophical discourse. Implement an attempt to clarify the phenomena of biopolitics and biopower through analysis of the impact of economic models, production processes, labor market, legal practices, moral and ethical factors, development of information, bio / medical technologies, using methods of comparative analysis of conceptual worldviews of different researchers.

Виклад основного матеріалу. Перше визначення біополітики М. Фуко запропонував в серії своїх лекцій на тему: "Необхідно захищати суспільство", які він прочитав студентам в Коледжі де Франс в 1975-1976 роках. Під біополітикою вчений розумів "сукупність процесів, що включають в себе пропорцію народжень і смертей, рівень відтворення, ріст населення" [11, с. 257]. Необхідно зазначити, що в концепті М. Фуко біополітика змістовно сполучена з біовладою. Центральне місце в концепті біополітики (біовласті) посідає держава, яка забезпечує умови для відтворення населення, підтримує його життєдіяльність та проводить політику в системі охорони здоров'я. Подальша концептуалізація феноменів біополітики і біовлади відбувається завдяки дослідницьким зусиллям Дж. Агамбена, А. Негрі і багатьох інших учених. На думку учених, владні конструкти буржуазного суспільства та капіталістичних відносин кінця XVIII ст. – початку XIX ст. забезпечили соціалізацію людського тіла як робочої сили та елементу виробничого процесу. Контроль суспільства над людиною почав здійснюватися не тільки через свідомість, ідеологію, "але і в тілі і разом з тілом". Тіло людини стало розглядатися як біополітична реальність, а медицина з її технологіями як політична стратегія. Слід зазначити, що біополітика (біовлада) – це унікальний і надзвичайно динамічний феномен, який зазнає постійних трансформацій, що обумовлює постійне розширення семантичного кола біополітики та біовлади в сучасному соціально-філософському дискурсі.

Висновки. Розглянуті авторські концепції біополітики і біовлади надають можливість зрозуміти історичну еволюцію владних інститутів в XVIII-XIX ст. (поступове обмеження дисциплінарної влади новітніми біополітичними практиками) у сфері управління біологічним контекстом життя людини, з'ясувати, як правові практики, економічні модальності капіталістичного виробництва і ринку суспільної праці,

The statement of basic materials. The first definition of biopolitics M. Foucault offered in a series of his lectures on "It is necessary to protect society", which he gave to students at the Collège de France in 1975-1976. Under biopolitics, the scientist understood "a set of processes that include the proportion of births and deaths, the level of reproduction, population growth" [11, p. 257]. It should be noted that in M. Foucault's concept, biopolitics is meaningfully connected with biopower. Central to the concept of biopolitics (biopower) is the state, which provides the conditions for the reproduction of the population, supports its livelihoods and pursues policies in the health care system. Further conceptualization of the phenomena of biopolitics and biopower is due to the research efforts of J. Agamben, A. Negri and many other scientists. According to scholars, the power constructs of bourgeois society and capitalist relations of the late eighteenth century. - early XIX century ensured the socialization of the human body as a labor force and an element of the production process. Society's control over man began to be exercised not only through consciousness, ideology, "but also in the body and with the body." The human body has come to be seen as a biopolitical reality, and medicine with its technology as a political strategy. It should be noted that biopolitics (biopower) is a unique and extremely dynamic phenomenon that is undergoing constant transformation, which causes a constant expansion of the semantic range of biopolitics and biopower in modern social and philosophical discourse.

Conclusion. The considered author's concepts of biopolitics and biopower provide an opportunity to understand the historical evolution of power institutions in the XVIII-XIX centuries. (gradual restriction of disciplinary power by the latest biopolitical practices) in the field of management of the biological context of human life, to find out how legal practices, economic modalities of capitalist production and social labor market, achievements of biological (medical)

здобутки біологічних (медичних), інформаційних технологій дають можливість перепрограмувати і змінити життя людства, а також виявити нові вектори і форми біополітичного управління в умовах соціально-політичних трансформацій і техногенних викликів сучасного суспільства.

Ключові слова: біополітика, біовлада, біоетика, біологія, людина, суспільство, біотехнології, виробництво.

information technologies allow reprogramming and changing human life, as well as to identify new vectors and forms of biopolitical governance in the context of social and political transformations and technological challenges of modern society.

Keywords: biopolitics, biopower, bioethics, biology, person, society, biotechnologies, production.

Актуальність дослідження. В сучасному соціально-філософському просторі дискусія навколо феноменів біополітики і біовлади набуває особливої актуальності з огляду на ті події, що відбуваються в реальному суспільно-політичному житті. Приймаючи до уваги те, що біополітика і біовлада – це результат багатоаспектної людської діяльності, найбільш складні і динамічні форми суспільно-політичних комунікацій, комплекс технологічних практик і стратегій з високим інноваційним потенціалом, то і аналізувати їх специфічні особливості, прояви та закономірності необхідно, як у ретроспективі найбільш вагомих історичних подій, так і у координатах сучасних суспільних процесів. Це призводить до розширення змісту самих понять “біополітика” і “біовлада”, і, як наслідок, обумовлює виділення нових напрямів їх концептуально-світоглядного осмислення, як у межах спеціалізованого дискурсу, так і в міждисциплінарному полі.

Постановка проблеми. Традиційно біополітику визначають як простір владних відносин, пул певних управлінських рішень, владних обмежень, нормативно-правових приписів. Але реального втілення змістовності біополітики (біовлади) отримує в контексті відповідних історично-цивілізаційних, політичних, економічних, соціокультурних умов, з їх нормами, технологіями, комунікаціями та суспільними викликами. Тому, логічно виникає потреба інтерпретації цих феноменів з огляду на їх основні суспільно-політичні вияви на різних етапах розвитку суспільства та за різних умов функціонування його соціальних інститутів.

Аналіз досліджень і публікацій. Зазначимо, що багато аспектів біополітики і пов'язаної з нею біовлади як предмет дослідження привертала увагу багатьох мислителів в різні історичні часи. Традиція біополітичного дискурсу була започаткована ще в роботах класиків філософії: Аристотеля, Г. Галілея, Т. Гоббса, Р. Декарта, І. Канта [5, с. 193-196], але сучасні концептуальні підходи до розуміння біополітики і біовлади були окреслені лише у XX-XXI ст. науковими розвідками відомих зарубіжних, у тому числі російських, так і вітчизняних науковців. Серед зарубіжних слід виокремити праці Р. Челлена, М. Робертсона, Л. Колдвелла, М. Фуко, А. Негрі, М. Харда, Р. Еспозито, Дж. Агамбена, П. Пресьядо, О. Олескіна, К. Аласанії, Н. Орлеанського, Ф. Загиртдінову, А. Желніна, М. Харкевича, П. Касаткіна, О. Яркеєва, істотний внесок у вивчення феноменів біовлади і біополітики зробили вітчизняні дослідники В. Чешко, В. Глазко, О. Кузь, А. Кравець, А. Марченко та багатьох інших.

Постановка завдання. Основне завдання статті полягає в дослідженні змісту авторських концептів біополітики і біовлади, починаючи з

тих, що вже стали класичними і тих, що знаходяться у стадії активної розробки, розширюючи семантичне коло феноменів біополітики і біовлади у сучасному соціально-філософському дискурсі. Реалізувати спробу прояснити феномени біополітики і біовлади через аналіз впливу на них економічних моделей, виробничих процесів, ринку праці, правових практик, морально-етичних чинників, розвитку інформаційних, біо/мед-технологій, використовуючи методи порівняльного аналізу концептуально-світоглядних позицій різних дослідників.

Виклад основного матеріалу. Найперші згадки про біополітику (біовладу), як вважає частина дослідників, з'являються у працях шведського соціолога і політолога Рудольфа Челлена, який аналізував її з позицій організму та визначив як сукупність політичних рішень і дій, які спрямовані на формування “життя суспільства: духа, души, системи” [7, с. 39]. Центральне місце в цій концепції біополітики посідає держава, яка забезпечує умови для відтворення населення, підтримує його життєдіяльність та проводить політику в системі охорони здоров'я. Подальший розвиток концепту біополітики ми знаходимо в наукових розвідках американських політологів М. Робертсона (праця “Біополітика”, 1938р.), який встановив взаємозв'язок між біологічними феноменами людини та її політичною поведінкою та Л. Колдвелла (стаття “Біополітика: наука, етика і соціальна політика”, 1964 р.), який виявив вплив біологічних аспектів людини, навколишнього середовища на політичну участь і політичні процеси [7].

Російський філософ Н. Орлеанський виділяє три основні етапи концептуалізації понять “біополітика”, “біовлада” у межах соціально-філософського дискурсу: “соціобіологічний (початок ХХ-60 роки ХХ ст.), фукольдівський (70-80 роки ХХ ст.), постфукольдівський (90-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.)” [7, с. 41].

В 70-х роках ХХ століття починається новий етап теоретичних розробок концепції біополітики і біовлади, пов'язаний з діяльністю відомого французького соціального філософа і історика Мішеля Фуко. Темпоральні межі появи біополітики і біовлади як явищ суспільного життя він датував ХVIII-ХІХ ст.. Перше визначення біополітики М. Фуко запропонував в серії своїх лекцій на тему: “Необхідно захищати суспільство”, які він прочитав студентам в Коледжі де Франс в 1975-1976 роках. Під біополітикою вчений розумів “сукупність процесів, що включають в себе пропорцію народжень і смертей, рівень відтворення, ріст населення” [11, с. 257]. Необхідно зазначити, що в концепті М. Фуко біополітика змістовно сполучена з біовладою. В суспільний фокус біовлади потрапляє контроль над різними практиками охорони здоров'я людей, його покращення і оптимізації, регулювання тривалості життя, поширення та доступність медичних послуг, розвиток суспільної гігієни (все, що стосується владного впливу на людське тіло та турботи про нього). Таким чином, біополітичні техніки здійснення влади, спрямовані на контроль за людиною як біологічним видом, почали поступово витіснювати дисциплінарні практики. Тобто відбулася “етатизація біологічного”. Біополітика стала результатом історичної еволюції влади (від дисциплінарної влади кінця ХVIII ст. до новітніх технологій біовлади сучасності), яка здійснює правління та “вводить життя та його механізми у сферу явних розрахунків і перетворює владу-знання в фактор перетворення людського життя” [9, с. 248].

Однак, в 80-ті роки біовлада вже не буде займати центральні позиції в фукодіанському історико-філософському дискурсі, але його концептуальні

підходи і принципи знайдуть подальший розвиток в працях багатьох дослідників.

Свій концептуальний аналіз біополітики і біовлади, запропонував відомий італійський філософ Антоніо Негрі в статті “Праця множини і тканина біополітики”. Філософ, взявши за основу біополітичні парадигми Фуко і Дельоза, запропонував осмислення біополітики (біовлади) як процесу розподілу економічних і політичних протиріч на всю соціальну тканину відносин суспільства. А. Негрі застерігає щодо розуміння біополітики лише через призму “позитивістського віталізму”, зазначаючи, що біополітична рефлексія призводить до біологічного та натуралістичного розуміння життя, нівелюючи його політичний потенціал, зводячи його до “до кісток та плоті” [6]. Таким чином, біополітика прагне не стільки турбуватися про життя населення, скільки намагається створити державу загального добробуту, в якій життя та здоров’я людей підтримуються для використання їх як робочої сили та в такий спосіб державна влада здійснює ефективне управління процесами суспільної праці. Італійський вчений приходять до висновку, що “..ідея біополітики істотним чином супроводжує перехід до постсучасності, якщо ми розуміємо під нею історичний момент, коли у відносини влади постійно втручається спротив суб’єктів, до яких вона застосовується” [6]. Аналіз феноменів біополітики і біовлади А. Негрі пропонує здійснювати через осмислення процесів суспільної праці та сучасних модальностей капіталістичних відносин.

Також, через призму політичної економії досліджує біополітику і біовладу російський філософ А. Желнін, який наголошує на сутнісному зв’язку біовлади з сучасною соціально-економічною системою та доводить, що реалізація біополітики як “стратегії цілеспрямованого управління суспільства своїми біологічними основами можлива лише в межах масштабного переходу цивілізації до якісно нового, більш розумного формату свого існування”. Такий перехід реалізується лише за умови фундаментальних змін в економіці, включаючи спосіб виробництва матеріальних цінностей і “створення людиною самої себе” [3, с. 327]. Вчений, проаналізувавши підходи сучасних західних дослідників до розуміння біополітики і біовлади, зазначає, що за своєю природою біовлада є економічною владою, що це “влада капіталу, що дифузно проникає в усі нові сфери існування аж до побутової повсякденності” [3, с. 322], а “біополітика, як політика *sui generis*, за визначенням передбачає наявність суб’єктності, саме це відрізняє біополітику від біовлади, побудованої переважно на “вертикальних” відносинах ієрархії і субординації” [3, с. 324]. Таким чином, біовлада в сучасних суспільствах набуває нового статусу і більш складних форм, і постає як система раціональних стратегій з управління не тільки біологічними алгоритмами життя людини, але й біосферою, яка оточує людину (“керована еволюція”).

В своїй праці “Імперія” учені М. Хард і А. Негрі звертаються до концептуальних ідей сучасних італійських неомарксистів щодо розуміння природи нових виробничих процесів в біополітичних вимірах. Дослідники визначають біовладу як владне панування над виробництвом людського життя, де найвища функція влади: “охопити всі сфери життя, а найважливіша задача – управління життям. Таким чином, біовлада звертається до ситуації, в якій ставка робиться безпосередньо на виробництво та відтворення самого життя” [13, с. 36]. Влада постійно розширює свій вплив на новий тип соціального тіла, “новий образ колективного біополітичного тіла <...>, це тіло

виявляється і виробництвом, і відтворенням, і базисом, і надбудовою, тому що воно є і життя і політика.” [13, с. 42]. Дослідники також зазначають, що в сучасних умовах глобалізованого світу формується нова загальна парадигма влади, біополітичний контекст якої детермінується владою права, що “грає головну роль і право продовжує діяти і стає процедурним” [13, с. 38-39]. В цій владній парадигмі особливе місце посідають великі транснаціональні корпорації, які виступають фундаментом біополітичного світу. Італійські дослідники приходять висновку: “Таким чином, влада виражає себе як контроль, що повністю охоплює тіла і свідомість людей і одночасно розповсюджується на всю сукупність соціальних відносин” [13, с. 37].

Італійський філософ Джорджо Агамбен продовжує та розширює аспекти дослідження системи державного управління сучасного суспільства, які започаткував М. Фуко. Дж. Агамбен в своїй праці “*Homo Sacer*”, яка побачила світ у 2011, розвиває концепцію біовлади М. Фуко. Агамбенівська політична теорія розглядає біовладу в двох взаємопов’язаних дискурсах: інституційно-правовому і біополітичному. Об’єктом державного управління виступає людське життя в його біологічному вимірі. Із давньогрецької мови, для визначення життя, Дж. Агамбен перейняв два слова: *zoe* – біологічне життя і *bios* – спосіб суспільного життя, який властивий соціально і політично активним людям. До XVII ст. об’єктом управління держави було суспільне життя, а пізніше – життя біологічне. Включення *zoe* в *bios* є характерною рисою державного правління Західної Європи. Для таких державних практик важливим є створити “голе життя”, в якому *zoe* поєднується з *bios*, і де держава сама може вирішувати, життя якого індивіда для неї важливе, а яким вона може пожертвувати [13]. Дж. Агамбен зазначає, що зони, де раніше існувало “голе життя”, обмежувалися тільки територіями концентраційних таборів (табір – зона виключення, т. зв. “біополітична парадигма сучасності” [1, с. 151]), в’язниць, прикордонних пунктів в’їзду і виїзду, а сьогодні такі зони зосереджуються де завгодно: на вулиці, в метро, за комп’ютером і т.д. [13]. Таким чином, за Дж. Агамбеном, політика і система влади сучасного суспільства зазнають кардинальних змін: “Політична система більше не визначає, якими повинні бути форми життя і юридичні норми в заданому просторі, але утримує в собі локалізуючу локалізацію (*localizzazione dislocante*), яка її долає, і в якій теоретично можлива будь-яка форма життя або норма” [1, с. 222-223].

Науковці Ю. Елланський і О. Приз зазначають, що біополітика – це сфера політичної теорії і практики, де об’єктом виступає “все живе”, а предметом – “якість життя людей”. Вони експліцирують біополітику через її взаємозв’язок з біоетикою (яка виступає “культурним фільтром”), що визначає певну цінність проблеми, пов’язаної із життям та здоров’ям людини та визначають її як “спеціально організовану діяльність з підтримки біоантропогенного балансу і збереження біологічних основ культури, що здійснюється через структури влади” [16, с.127].

Подібним чином, через взаємозалежності біополітики, біовлади і біоетики, розкриває сутність феномену біополітики в сучасному інформаційному суспільстві дослідниця Ф. Загиртдінова. В цьому тріумвіраті біоетика “служить механізмом морального санкціонування актів біополітики”, сучасна біополітика здійснює вплив на соціум через тілесну природу людини, а засобом такого впливу виступають біомедичні технології. “Влада, як хірург, просовує свої інструменти вже і в тіло людини та програмує макросоціальні

параметри людства” [4, с.40] При цьому біовлада, яка задіяна у процесі розподілу нового різновиду благ та цінностей, пов’язаних з досягненнями високих медичних технологій в суспільстві (продовження тривалості життя людини та покращення його якості, захист від невиліковних хвороб, технології омолодження, допоміжні репродуктивні технології, ін.) не спроможна забезпечити рівний доступ до них всім групам населення. Вдосконалення медичних технологій призводить до збільшення долі біовлади в загальній структурі влади, при цьому сучасна біовлада найменш формалізована, а сам факт її існування може навіть публічно заперечуватись [4]. Таким чином, можна припустити, що біовлада є найбільш динамічний елемент системи влади та її подальший розвиток буде визначатися новими технологічними успіхами медичної галузі.

Російська учена К. Аласанія також звертає фокус свого дослідницького інтересу на прояви біополітики і біовлади в умовах стрімкого розвитку інформаційних, комунікативних і медичних технологій, що обумовлює появу все нових і нових можливостей та засобів контролю над умами і тілами людей. К. Аласанія доводить, що на тлі таких фундаментальних технологічних змін в усіх сферах суспільства актуалізується проблема встановлення розумних меж втручання з боку біовладних інститутів в життя людини та гарантування їй належного рівня конфіденціальності і приватності [2].

Вітчизняні дослідники В. Чешко і В. Глазко здійснюють аналіз концептів біовлади і біополітики через поєднання соціобіологічної і соціополітичної матриц існування людини в умовах сучасної техногенної цивілізації. Учені зазначають: “в еволюційно-антропологічному плані феномен “біовлади” можна визначити як соціальні практики контролю/управління генетичним і епігенетичним кодом людини і віднести до соціокультурного модулю. У такому випадку “біополітика” означає сукупність раціоналізованих засобів (технологій) здійснення біовлади, і, отже, відноситься до технорационального модулю адаптивної стратегії техногенної (Західної, Атлантичної, локалізованої) цивілізації” [15, с. 268].

Аналізує суспільство у стані нового глобального виклику - пандемії COVID-19 сучасний іспанський філософ і письменник Поль Пресьядо, спираючись на методологічні підходи М. Фуко і Р. Еспозито. Дослідник вказує на появу нових трансформаційних трендів сучасної біополітики, а саме, на інноваційність її імунологічного змісту: біополітика постає ієрархією з імунованими зверху і деімунованими, які виключені із будь-якого акту імунологічного захисту, знизу. Такий парадокс біополітики: всі захисні акти включають імунне визначення співтовариства, в якому колектив надає собі право приймати рішення про жертву частини населення заради збереження власного суверенітету [8]. П. Пресьядо називає глобальні соціально-політичні зміни сучасних суспільств “мутаціями” і вважає, що вони можуть виявитися каталізаторами, які запускають процес переходу від антропоцентричного суспільства до суспільства, спроможного перерозподіляти енергію і суверенітет.

Дійсно, пандемія коронавірусу кардинально змінила життя всієї планети і призвела до запровадження різного роду обмежень: локдаунів, карантинів, колапсу міжнародного транспортного сполучення, стагнації багатьох галузей економіки і масового безробіття. Жорсткі управлінські рішення з боку владних органів, які приймалися на тлі таких подій, дозволили вивести біовладу на безпрецедентно високий рівень підпорядкування, що

призвело до обмеження прав людини. В контексті цієї суперечливої ситуації актуалізується дискусійний кластер навколо нових біовладних патернів і біополітичних стратегій сьогодення. І цей дискурс повинен трансформуватися із спеціалізованого в міждисциплінарний.

Слід зазначити, що біополітика (біовлада) - це унікальний і надзвичайно динамічний феномен, який зазнає постійних трансформацій, що обумовлює постійне розширення семантичного кола біополітики та біовлади в сучасному соціально-філософському дискурсі. Можна констатувати, що багато аспектів класичного біополітичного концепту М. Фуко отримують різні інтерпретації і подальший розвиток в теоретичних розробках зарубіжних і вітчизняних дослідників, а також надають можливість зрозуміти сьогодення та окреслюють нові актуальні напрями вивчення біополітики (біовлади) в сучасних соціально-філософських вимірах.

Висновки. Розглянуті авторські концепції біополітики і біовлади надають можливість зрозуміти історичну еволюцію владних інститутів в XVIII-XIX ст. (поступове обмеження дисциплінарної влади новітніми біополітичними практиками) у сфері управління біологічним контекстом життя людини, з'ясувати, як правові практики, економічні модальності капіталістичного виробництва і ринку суспільної праці, здобутки біологічних (медичних) та інформаційних технологій перепрограмовують і змінюють архітектуру життя людства, а також виявити нові вектори і форми біополітичного управління в умовах соціально-політичних трансформацій і техногенних викликів сучасного суспільства.

Список використаної літератури:

1. Агамбен, Дж 2011. *Homo sacer. Суверенная власть и голая жизнь*, Москва : *Издательский дом: Европа*, 114 с. Доступно: <https://royallib.com/book/dgordgo_agamben/homo_sacer_suverennaya_vlast_i_golaya_gizn.html/> [9 Березень 2021].
2. Аласания, КЮ 2018. 'Философская концепция биовласти: истоки и перспективы', *Вестник Московского университета*, Сер. 7, Философия, № 4, с. 70-77. Доступно: <<https://cyberleninka.ru/article/n/filosofskaya-kontseptsiya-biovlasti-istoki-i-perspektivy/viewer/>> [10 Березень 2021].
3. Желнин, АИ 2019. 'Биополитика и биополитическая экономия: сущность концептов', *Вестник Пермского университета*, Вып. 3, с. 320-327. Доступно: <<https://cyberleninka.ru/article/n/biopolitika-i-biopoliticheskaya-ekonomiya-suschnost-kontseptov/viewer/>> [25 Березень 2021].
4. Загыртдинова, ФБ 2012. 'Био: власть, политика, этика', *Вестник Челябинского государственного университета*, № 13(287), с. 39-43. Доступно: <<https://cyberleninka.ru/article/n/bio-vlast-politika-etika/viewer/>> [12 Березень 2021].
5. Костючков, СК 2017. 'Биофилософия як теоретична і практична основа підвищення рівня ефективності сучасної системи освіти', *Гілея: науковий вісник, зб. наук. праць, гол. ред. ВМ Вашкевич*, Київ: "Гілея", № 117, с. 193-196.
6. Негри, А 2008. 'Труд множества и ткань биополитики', *Синий диван*, № 12, Доступно: <<http://polit.ru/article/2008/12/03/negri/>> [24 Лютий 2021].
7. Орлеанский, НН 2016. 'Генезис понятия биополитики: от социобиологизма к постструктурализму', *Теория и методология управления: тренды и управления*, Вып. 1(13), С. 39-43. Доступно: <http://nbpublish.com/library_get_pdf.php?id=36596/> [25 Березень 2021].
8. Пресьядо, П 2020. 'Уроки вируса', *Центр политического анализа*. Доступно: <<https://centerforpoliticsanalysis.ru/position/read/id/uroki-virusa/>> [25 Березень 2021].

9. Фуко, М 1996. 'Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности', в кн. *Работы разных лет*, Пер. с франц. С.Табачниковой, Москва: *Касталь*, 448 с.
10. Фуко, М 2002. 'Интеллектуалы и власть. (Избранные политические статьи, выступления и интервью)', Пер. с франц. СЧ Офертаса, под общ. ред. ВП Визгина & БМ Скуратова, Москва: *Праксис*, 384 с. Доступно: <https://royallib.com/book/fuko_mishel/intellektuali_i_vlast_izbrannie_politicheskiye_statii_vystupleniya_i_intervyu.html> [27 Лютий 2021].
11. Фуко, М 2005. 'Нужно защищать обществ', Пер. с франц. О.Самарова, Москва: *Наука*, 312 с. Доступно: <https://royallib.com/book/fuko_mishel/nugno_zashchishchat_obshchestvo.html> [27 Лютий 2021].
12. Фуко, М 2010. Рождение биополитики. Курс лекций, прочитанных в коллеж де Франс в 1978-1979 учебном году, Пер. с франц. АВ Дьякова, СПб.: *Наука*, 448 с. Доступно: <http://royallib.com/book/fuko_mishel/rozhdenie_biopolitiki.html> [27 Лютий 2021].
13. Хард, М & Негри А 2004. Империя, пер. с англ, ГВ Каменский, МС Фетисова, Москва: *Праксис*, 440 с.
14. Харкевич, МВ & Касаткин, ПИ 2011. 'Биополитика и религия в эпоху постмодерна', *Вестник МГИМО Университета, философия*, № 6, с. 217-222. Доступно: <<https://cyberleninka.ru/article/n/biopolitika-i-religiya-v-epohu-postmoderna/viewer/>> [22 Лютий 2021].
15. Чешко, ВФ & Гузь, ОМ 2016. 'Біовлада і біополітика: антропологічний та соціополітичний вимір техногуманітарного балансу', *Гілея : науковий вісник : Зб. наук. праць, гол. ред. ВМ Вашкевич*, Київ, Вип. 107, с. 267-271.
16. Элланский, ЮГ & Приз, ЕВ 2011. 'Основы взаимосвязи биоэтики и биополитики', *Известия ВУЗов, Северо-Кавказский регион, Естественные науки*, № 4 (164), с. 125-127. Доступно: <<https://cyberleninka.ru/article/n/osnovy-vzaimosvyazi-bioetiki-i-biopolitiki/>> [24 Лютий 2021].

References:

1. Agamben, Dzh 2011. Homo sacer. Suverennaya vlast i golaya zhizn (Homo sacer. Sovereign Power and Naked Life), Moskva : *Izdatelskij dom: Europa*, 114 s. Dostupno: <https://royallib.com/book/dgordgo_agamben/homo_sacer_suverennaya_vlast_i_golaya_gizn.html> [9 Berezhen 2021].
2. Alasaniya, KYu 2018. 'Filosofskaya koncepciya biovlasti: istoki i perspektivy (The philosophical concept of biopower: origins and prospects)', *Vestnik Moskovskogo universiteta*, Ser. 7, *Filosofiya*, № 4, s. 70-77. Dostupno: <<https://cyberleninka.ru/article/n/filosofskaya-kontseptsiya-biovlasti-istoki-i-perspektivy/viewer/>> [10 Berezhen 2021].
3. Zhelnin, AI 2019. 'Biopolitika i biopoliticheskaya ekonomiya: sushnost konceptov (Biopolitics and biopolitical economy: the essence of concepts)', *Vestnik Permskogo universiteta*, Vyp. 3, s. 320-327. Dostupno: <<https://cyberleninka.ru/article/n/biopolitika-i-biopoliticheskaya-ekonomiya-sushnost-kontseptov/viewer/>> [25 Berezhen 2021].
4. Zagyrtdinova, FB 2012. 'Bio: vlast, politika, etika (Bio: power, politics, ethics)', *Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta*, № 13(287), s. 39-43. Dostupno: <<https://cyberleninka.ru/article/n/bio-vlast-politika-etika/viewer/>> [12 Berezhen 2021].
5. Kostyuchkov, SK 2017. 'Biofilosofiya yak teoretichna i praktichna osnova pidvishennya rivnya effektivnosti suchasnoyi sistemi osviti (Biophilosophy as a theoretical and practical basis for improving the efficiency of the modern education system)', *Gileya: naukovij visnik, zb. nauk. prac, gol. red. VM Vashkevich*, Kiyiv: "Gileya", № 117, s. 193-196.
6. Negri, A 2008. "Trud mnozhestva i tkan biopolitiki (The work of the multitude and the fabric of biopolitics)", *Sinij divan*, № 12, Dostupno: <<http://polit.ru/article/2008/12/03/negri/>> [24 Lyutij 2021].

7. Orleanskij, NN 2016. 'Genezis ponyati biopolitiki: ot sociobiologizma k poststrukturalizmu (The genesis of the concept of biopolitics: from sociobiologism to poststructuralism)', *Teoriya i metodologiya upravleniya: trendy i upravleniya*, Vip. 1(13), S. 39-43. Dostupno: <http://nbpublish.com/library_get_pdf.php?id=36596/> [25 Berezhen 2021].
8. Presyado, P 2020. 'Uroki virusa (Lessons from the Virus)', *Centr politicheskogo analiza*. Dostupno: <<https://centerforpoliticsanalysis.ru/position/read/id/uroki-virusa/>> [25 Berezhen 2021].
9. Fuko, M 1996. 'Volya k istine: po tu storonu znaniya, vlasti i seksualnosti (The Will to Truth: Beyond Knowledge, Power and Sexuality)', v kn. *Raboty raznyh let*, Per. s franc. S.Tabachnikovoj, Moskva: *Kastal*, 448 s.
10. Fuko, M 2002. 'Intellektualy i vlast. (Izbrannye politicheskie stati, vystupleniya i intervyu) (Intellectuals and Power. (Selected political articles, speeches and interviews))', *Per. s franc. SCh Ofertasa, pod obsh. red. VP Vizgina & BM Skuratova*, Moskva: *Praksis*, 384 s. Dostupno: <https://royallib.com/book/fuko_mishel/intellektuali_i_vlast_izbrannie_politicheskie_stati_vistupleniya_i_intervyu.html/> [27 Lyutij 2021].
11. Fuko, M 2005. 'Nuzhno zashishat obshestv (Societies must be protected)', *Per. s franc. O. Samarova*, Moskva: *Nauka*, 312 s. Dostupno: <https://royallib.com/book/fuko_mishel/nugno_zashchishchat_obshchestvo.html/> [27 Lyutij 2021].
12. Fuko, M 2010. Rozhdenie biopolitiki. Kurs lekcij, pročitannyh v kollezh de Frans v 1978-1979 uchebnom godu (The Birth of Biopolitics. A course of lectures given at the College de France in the 1978-1979 academic year), *Per. s franc. AV Dyakova*, SPb.: *Nauka*, 448 s. Dostupno: <http://royallib.com/book/fuko_mishel/roghdenie_biopolitiki.html/> [27 Lyutij 2021].
13. Hard, M & Negri A 2004. Imperiya (Empire), *per. s angl, GV Kamenskij, MS Fetisova*, Moskva: *Praksis*, 440 s.
14. Harkevich, MV & Kasatkin, PI 2011. 'Biopolitika i religiya v epohu postmoderna (Biopolitics and Religion in the Postmodern Era)', *Vestnik MGIMO Universiteta, filosofiya*, № 6, s. 217-222. Dostupno: <<https://cyberleninka.ru/article/n/biopolitika-i-religiya-v-epohu-postmoderna/viewer/>> [22 Lyutij 2021].
15. Cheshko, VF & Guz, OM 2016. 'Biovlada i biopolitika: antropologichnij ta sociopolitichnij vimir tehnogumanitarnogo balansu (Biopower and biopolitics: anthropological and sociopolitical dimension of techno-humanitarian balance)', *Gileya : naukovij visnik : Zb. nauk. prac, gol. red. VM Vashkevich*, Kiyiv, Vip. 107, s. 267-271.
16. Ellanskij, YuG & Priz, EV 2011. 'Osnovy vzaimosvyazi bioetiki i biopolitiki (The basics of the relationship between bioethics and biopolitics)', *Izvestiya VUZov, Severo-Kavkazskij region, Estestvennye nauki*, № 4 (164), s. 125-127. Dostupno: <<https://cyberleninka.ru/article/n/osnovy-vzaimosvyazi-bioetiki-i-biopolitiki/>> [24 Lyutij 2021].